

Gustav Jansson och Rävsnäs

Av Hans Ling, Uppsala.

Gustav Jansson, föddes den 9 april 1846 som son till torparen Jan Jansson och Anna-Stina Hansdotter och växte upp i Östura, Sura socken. Han kom med tiden att bli bonde i Rävsnäs, Ramnäs socken. Här skall berättas litet om honom och framför allt om hans och hans avkomlingars kopplingar till Rävsnäs.

Han kallade sig själv Gustav Jansson. Hans barn - Albert, Alma, Axel och Anna - kallades Gustavsson respektive Gustavsdotter tills flickorna började skolan. Då bestämde deras lärare att också de alla skulle kallas Gustavsson. Senare beslöt Albert och Axel att alla i familjen skulle heta Johansson. Farfadern var ju egentligen döpt till Johan, fast han kallades Jan, och Johansson lät bättre än Jansson och Gustavsson, tyckte de.

Gustavs ungdom

Gustav lärde sig med all sannolikhet att läsa och skriva i Sura nya skola. Sedan var det dags att söka arbete. Arbetslösheten var stor i Sverige vid denna tid. Åren 1867 och 1868, då Gustav var drygt 20 år, drabbades landet dessutom av en mycket svår hungersnöd. I Västerås levde de åren nästan 10 % av befolkningen enbart av understöd från staden. Gustav kunde inte försörja sig och fadern kunde inte ge någon hjälp. Gustav tvingades därför ut på vägarna som tiggande luffare - "att gå med påsen" var hans eget uttryck för detta.

Mot slutet av 1860-talet lyckades Gustav få anställning vid Surahammars bruk och i början av 1870-talet lyckades han få arrendet till Smedstorp, inte långt från Sura kyrka, och flyttade dit tillsammans med sin far, som nu blivit änklings.

Smedstorp ägdes av brukspatronen Vilhelm Tersmeden på Ramnäs. Troligen löd det under Västura gård. Det hade ett karaktäristiskt boningshus av timmer med ett stort kök och en liten kammare. I köket fanns den öppna härden, som värmdes stugan och där maten lagades. Huset låg i en sydslutning med skogen bakom sig och åkrarna bort mot Sura kyrka framför sig. Vid sidan av gårdsplanen låg ladugården och en eller ett par uthus som flyglar på var sida.

Gustav som familjeförsörjare

Den 25 maj 1873 gifte sig Gustav i Västerås med den sex år yngre Edla Persdotter. Sannolikt arbetade Edla vid den tiden i Västerås. Åtminstone några år senare bodde två bröder till henne i Västerås. Den ene hette Lars-Erik och tog efternamnet Sandvall. Den andre var skomakare och hette Gustav. Han tog efternamnet Lundin. Ursprungligen kom de tre syskonen från gården Ängsbacken i Rävsnäs by i Ramnäs socken - då med sina bortåt 2.000 invånare den större av de båda syskonsocknarna Sura och Ramnäs.

Edla var född den 8 juli 1852 och den 10 juli döpt till Edla Charlotta. Hennes föräldrar var den självägande skattebonden Petter Persson och hans hustru Lotta Persdotter. Faddrar vid dopet var Erik Svedberg och dennes hustru, som ägde en av de andra fyra gårdarna i Rävsnäs, och Jan-Erik Olsson och dennes hustru i Bäckstugan.

Gustav och Edla fick sitt första barn, Albert, 1874, sitt andra barn, Alma, 1878, sitt tredje barn, Axel, 1885, och sitt sista barn, Anna, 1889.

Mellan 1889, då Anna föddes, och 1893, då Jan Jansson avled, bodde det alltså sju personer i det lilla Smedstorp. Hur de hade sina sovplatser ordnade är inte bekant, men efter Jans död bodde Gustav ensam i kammaren och Edla med de fyra barnen i köket. Barnen var strängt förbjudna att utan faderns tillstånd gå in i kammaren, vars dörr i allmänhet var stängd. Inte att undra över att de, när de blev äldre, föredrog att sova på höskullen om somrarna.

Anna, som var yngst, har dock berättat att fadern tyckte om att hon kom in till honom i kammaren vid sextiden på kvällarna, då modern och de äldre syskonen mjölkade och skötte om korna ute i ladugården. Gustav brukade då tända en brasa och sätta sig att röka sin pipa framför den. Anna fick sitta i hans knä och han berättade gärna om allt mystiskt som fanns i skogarna kring Sura. Andra gånger tyckte han om att låta Anna gissa gåtor. En av dem var:

Luji, luj, lurver,
trind som en kurver,
värd emellan låren
och fällar i håren.

Svaret var en tacka som diar sitt lamm.

Gustav var en lång och mycket kraftigt byggd man med ovalt ansikte. Håret höll han kortklippt och slätkammat med bena på vänster sida. Han hade ett tätt, brunt helskägg, som han klippte kort till varje helg samtidigt som han rakade underläppen och hakan.

Han var skötsam och arbetssam. Han ställde stora krav på sig själv och fordrade också mycket av andra. Barnen hade stor respekt för honom. Hans sparsamhet närmade sig snålhet. Ett utslag av detta var att han länge motsatte sig att familjen skulle ha julgran. Så småningom utverkade dock barnen tillstånd att få ha en liten bordsgran i en flaska. Som julgransprydnader använde de färggranna kapsyler och stanniolpapper från tomma pilsner- och brännvinsflaskor.

Sådana flaskor fanns det gott om i huset. Gustavs ville ta en sup några gånger om dagen. Särskilt om någon bekant råkade komma förbi ville han gärna bjuda på ett glas nere vid grinden.

Edla hade ett mildare sinnelag än Gustav. Från hennes mun finns en ramsa bevarad, vilken hon brukade läsa när hon skött spädbarnen på köksbordet. Hon vaggade barnet med händerna och drog sedan i barnets armar med orden:

Re´a skinn.
Re´a skinn.
Dra,
så blir bissingarna långa.

Resorna

Sitt brännvin köpte Gustav i Västerås, dit han for med häst och vagn en gång i månaden. Ofta medförde han då en del gods till staden, exempelvis hudar till garveriet i Västerås, och i returfrakt hade han varor till Gustav Nilssons lanthandel som på 1880-talet öppnats vid slussen i Sura. Han fick 2 kronor för varje sådan transport.

Resan brukade starta vid fyratiden på morgonen och företogs med Gustavs stora hingst Bläsen framför en fyrhjulig vagn, lastad med godset och en hösäck. Färden gick rätt långsamt över fälten bort till kyrkan och så vidare på stora vägen söderut. Den ansågs vara mycket bra och hade använts för järntransporter från Ramnäs och Surahammar innan Strömsholms kanal kom till. Ett stycke söder om kyrkan passerade vägen över det smala näset mellan Väster- och Östersjöarna. Tidigare hade den sträckan ofta varit översvämmad höst och vår och vägen utmärkt med störar så att de vägfarande skulle kunna hålla rätt kurs genom vattnet. På 1860-talet byggdes dock en vägbank så att körbanan förblev torr året om. Därifrån fortsatte vägen på högre mark över åkrarna förbi Ståltorps by. Så tog sig Bläsen långsamt uppför backen till krönet av åsen. Vägen följde sedan åskränet till Hallstahammar, där man lämnade den stora nord-sydliga vägen och följde en mindre väg genom Svedvi socken till Forkesta i Dingtuna socken. Där köpte Gustav en kopp kaffe och åt de smörgåsar han hade med sig medan Bläsen fick vila. Efter en timme fortsatte resan fram till Långängskrogen, där man kom upp på den stora vägen mellan Västerås och Köping. Färden gick sedan över de oändliga Långängarna fram till Saltängsbron över Kapellbäcken. Den sträckan var höst och vår mycket lerig och bestod då bara av två hjulspår som var så djupa att hästarna hade svårt att få upp vagnarna ur dem vid möten. Efter Saltängsbron höjde sig marken långsamt fram till Oxbacken, vilken stupade nedför Mariabergets östsluttning till Västerås. Den backen hade varit den besvärligaste sträckan på hela vägen mellan Stockholm och Göteborg. Det var arbetsamt för hästarna både att hålla emot nedför backen - särskilt vid slirigt väglag - och att dra vagnen uppför backen åt andra hållet. På 1850-talet deltog emellertid bönderna i Sura i kostnaderna för att schakta ur backen till den lutning som den hade till 1950-talet, då den sänktes till nuvarande nivå. Nedanför Oxbacken fortsatte Gustav Stora Gatan fram till Slottsgatan. Där svängde han till vänster och så in på den stenbelagda gården bakom Sundinska huset, där Bläsens hovar och vagnens hjul dundrade mot kullerstenarna. I Sundinska husets källare, med ingång från gården, låg Spritbolagets försäljningslokaler, som var det första målet för resan. På tomten bredvid utedfter Svartån låg garveriet, där Gustav sålde sina hudar efter slakterna.

När Gustav uträttat sina ärenden, körde han Stora Gatan tillbaks till sin svåger Gustav Lundin, som bodde i ett rött litet timmerhus på vänster hand mitt i Oxbacken (där det nu är park). Här fick Bläsen hö och vatten medan Gustav bjöds på mat av svägerskan Ida Lundin. Helst blev det mälargös, som inte fanns att tillgå i Sura. Ibland gjorde Gustav också ett besök hos den andre svågern, Lars-Erik Sandvall, som bodde på Östermalm. Här bjöds Gustav på kaffekask på glasverandan - också en elegans som inte förekom i Sura.

Hemresan gick betydligt snabbare än bortresan. Bläsen var otålig att komma hem och höll hög fart. Han fick dock vila en timme i Hallstahammar, där Gustav tog sig ett glas öl hos sin vän Anders Westerberg vid bryggeriet.

Andra regelbundna resor var till kvarnen vid Kolbäcksån norr om Surahammar. Kanske Gustav någon gång också hade ärende till sågen som låg vid ån söder om Surahammar.

Gustav transporterade också kol till Surahammar och utförde andra körslor åt bruken. Dessa inkomstmöjligheter hade dock minskat sedan Strömsholms kanal dragits genom socknen i slutet av 1700-talet. På 1850-talet byggdes kanalen om till än större kapacitet och på 1890-talet kom järnvägen till socknen. Ungefär samtidigt dök de första bilarna upp. De allra första två svensktillverkade bilarna gjordes just i Surahammar på 1890-talet. Gustav hann dock aldrig uppleva att bilarna slog ut hästskjutsarna. År 1898 fanns det ännu bara 10 bilar i hela landet. Tio år senare hade de ökat till 300, men ansågs fortfarande som märkvärdigheter. Den 14 maj 1903 kunde västeråsarna på nyhetsplats i Västmanlands Läns Tidning läsa:

"Fyra göteborgsautomobiler en 24- och tre andra 12 hästkrafter, torde under dagens lopp komma att passera staden på väg till automobilutställningen i Stockholm."

Kolningen

Kolningen bedrevs med oförminskad intensitet fram till mitten av 1800-talet, då den lett till sådan brist på skog att produktionen vid Surahammars bruk måste dras ned i avvaktan på återväxt av skogen. Gustav anlade varje höst fyra milor i skogen bakom Smedstorp, tre av dem för Ramnäs bruks räkning och en för egen kolförsäljning. I januari revs milorna och kolet kördes med släde till Ramnäs eller Surahammar.

Kolning var ett besvärligt arbete inte minst på det sättet att milan måste passas dygnet runt så att den inte brann upp. En natt, när Gustav somnat i sin koja, hände det. Milan börja brinna med öppen låga. Till Gustavs lycka upptäckte skogsrådet det. Hon ryckte häftigt upp kojans dörr och ropade:

- "Gustav! Gustav!"

När han yrvaken rusade upp och tumlade ut ur kojan fick han se elden och lyckades släcka den genom att lägga torv och jord över den. Om rådet inte väckt honom hade många dagars slit varit förgäves. Han hann dock aldrig få syn på henne.

När döttrarna blev tillräckligt stora fick de följa med Gustav till kolarkojan för att sköta matlagningen och turas om med honom att vaka över milan. Barnen fick också hjälpa till med att släcka kolen efter det att milan rivits. Detta arbete pågick dygnet runt och fadern och barnen turades om att arbeta och sova. Barnen hade första nattpasset och skulle väcka Gustav med kaffe klockan tre på natten. Vid dessa tillfällen bodde man inte i kolarkojan utan på den varma kolbottnen, där milan stått. Där byggde Gustav en tillfällig koja av milans bottenbjälkar - brandarna - och en presenning.

Ängsbacken och Brobergs

Då Edlas far Petter Persson närmade sig ålderdomen, överlät han sin gård Ängsbacken i Rävsnäs till Gustav mot att Petter och hans hustru Lotta fick bo kvar gratis på gården till döddagar - fick s.k. "fordel". Gustav blev på så sätt självägande bonde. Svärfadern dog på Ängsbacken 1900 och Charlotta 1905.

På 1890-talet blev Gustav i stånd att också köpa den bondgård som gränsade till Ängsbacken, sedan dess ägare Johan Broberg kommit på obestånd. Det skedde i samband med att Johan Brobergs dotter Erika gifte sig med Gustavs äldste son Albert, som bosatte sig på gården. Erikas sista tjänstgöringsbetyg är bevarat. Det lyder:

"Erika Josefina Broberg som kom i min tjänst hösten 1894 ifrån sitt Föräldrahem har deltagit i huspigetjänst och hvarjehanda inom hus förefallande göromål och har under denna tid sig uppfört troget och ordentligt samt med villighet och flit förättat sina sysslor och blifver på sin egen begäran nu denna plats ledig, och till det bästa rekommenderad.
Skultuna, Gräna gård den 24/10 1895.
Matilda Petersson
född Öhrman"

Gustav ägde därefter två bondgårdar i Ramnäs och arrenderade Smedstorp i Sura, där han bodde. Till hjälp hade han sina båda söner och en dräng. För gårdarnas drift höll han inte mindre än fyra hästar. Det krävdes mycket arbete, även om inget av jordbruken var stort. Alla de fem gårdarna i Rävsnäs var sammanlagt på 1/8 mantal med en areal på 170 hektar och ett taxeringsvärde 1881 på 9.400 kronor.

I egenskap av bonde fick Gustav som den förste i sin släkt rösträtt till riksdagen. Hans inkomster blev också tillräckligt stora för att han skulle ha rätt att delta i kommunalstämman.

Som bonde i Rävsnäs var Gustav också med om att starta Ramnäs-Sura Bryggeri AB, som ända in på 1950-talet försåg trakten med svagdricka och pilsner.

Sonen Albert arbetade som gjutare vid Surahammars bruk och hjälpte till med jordbruket på fritiden. Flera av dem som bodde i Rävsnäs arbetade vid bruket, dit de gick till fots – knappt en mil fram och tillbaks. Efter en tid bad Albert fadern att få köpa gården Brobergs, där han och hustrun bodde.

- "Ja, har du kontanter så." blev faderns hånfulla svar.

Albert tog dock fasta på löftet i svaret. Han hade sparat litet av sin lön från Surahammars bruk och lyckades nu förmå handlanden Gustav Nilsson vid Slussen att låna honom resten till handpenning. En dag kunde Albert stiga in till fadern i kammaren på Smedstorp och till dennes häpnad lägga handpenningen för Brobergs på bordet framför honom. För skams skull måste Gustav stå vid sitt löfte och Albert övertog Brobergs.

Det litet primitiva skuldebrevet för resten av betalningen finns bevarat:

Räfnäs den 24/3 1901.

G Albert Johansson som af min fader Gustaf Johansson i Smedstorp köpt Egendomen N:o 1 i Räfnäs för en köpeskilling af (4.500) kronor och som hanpenning (500) kr. att 1. Juli betala (2000) resten (2.000) på inteckning i Egendomen mot 4. Proc. Från 1903. Tillträde den 14 Mars 1902.

G A Johansson

Räfnäs

På baksidan av skuldebrevet står:

Öfverenskommelse om fördel för 1902.

All säd råg, hafra, hvete, utfordring åt ko, o tacka, på våren.

Kronutskylden

1 parti tegel.

Tillträde af skog och träde 1901.

Efter fastighetsaffären hade Albert och Erika bara 3 kronor kvar. Den följande vintern blev därför mycket svår för dem. Någon hjälp från fadern kunde de inte påräkna. De undgick svält bara genom att Edla smugglade mat till dem under bären i korgar eller gömd bland andra saker som hon regelbundet skickade de yngre barnen att bära till Albert och Edla.

Gustav sålde efter några år Ängsbacken till slaktaren Viktor Karlsson. Gustav hade kommit till sextioårsåldern och hade drabbats av lungsot. Kanske han inte längre orkade driva två ställen.

De sista åren

Med tiden blev Gustavs lungsot värre och allt mer plågsam.

Lungsoten var 1800-talets utan jämförelse största sjukdom. Vart åttonde dödsfall i Sverige - cirka 10.000 om året - förorsakades av den sjukdomen. Som jämförelse kan man nämna att under den svåra koleraepidemin i Preussen 1831-1870 340.000 människor avled i kolera medan 3,5 miljoner dog i lungsot. Före upptäckten av tuberkulinet 1890 hade man inget annat motmedel mot sjukdomen än frisk luft, vila, gödning och bad. De som hade råd sökte sig därför till något av de många sanatorierna. Lungorna kunde självläka, om man kom dit i god tid. Annars förstördes lungorna långsamt genom att deras vävnad föll sönder. Detta förorsakade besvärliga hostanfall. "Den här hostan skulle fan ha i arslet, sa gardisten om lungsotshostan", var långt in i vår tid ett ordstäv i Säfsnäs efter soldaten Lars Persson vid Bergs kompani, vilken dog av lungsot i Skattlösberg 1876.

Gustav dog i Smedstorp av lungsoten den 18 maj 1910.

Bouppteckningen visar att han kontant i hemmet hade inte mindre än 500 kronor och på Västmanlands läns sparbank 13.686 kronor. Han hade en fordran på Ramnäs bruk på 494 kronor och ägde 60 aktier i Ramnäs-Sura bryggeri. Han var helt skuldfri.

Efter Gustavs död sålde Ramnäs bruk Smedstorp till en hemvändande svensk-amerikan och Edla flyttade hem till dottern Anna som var gift i Karbenning. Där avled hon den 27 juli 1917.

Albert i Rävsnäs

Den 6 december 1896 föddes i Rävsnäs Albert och Erika Johanssons dotter Elsa. Hon blev deras enda barn.

Föreståndaren vid Ramnäs bryggeri hade en dotter, Brita Björkstedt. Hon gifte sig med Albin Johansson, som med tiden tog över driften av bryggeriet. En av ölutkörarna vid bryggeriet var hennes halvbror Gustaf Björkstedt, utomäktenskaplig son till föreståndaren och dottern till bonden Per Erik Ericson i Säter på motsatt sida av Kolbäcksnäs. Ett intyg från morfadern har blivit bevarat:

”På begäran af min Dotterson Erik Gustaf Björkstedt får jag härmed meddela att han vistats hos mig från barndomen till sitt 18:e år samt att han under de sista åren deltagit i alla till ett Landtbruk hörande göromål till min fulla belåtenhet men önskar nu annan plats hvarföre han till det bästa rekommenderas.

Säter och Ramnäs de 1:ste September 1912

Per Erik Ericson”

Med tiden gifte sig Elsa Johansson och Gustaf Björkstedt med varandra. De bosatte sig 1914 hos Elsas föräldrar i Rävsnäs. Gustaf hade då bytt anställning till Stockholm-Westerås-Bergslagens Jernvägsaktiebolag, som drev järnvägen som går förbi Surahammar och Ramnäs.

De kraftiga åskvädren kring Rävsnäs ansågs tyda på att det finns metall i marken. Enligt vad det sades låg byn på en silveråder. I skogen finns ett numera igenfyllt gruvhål. Det sägs att gruvlaget faktiskt hittade silver där, men att lagbasen rymde med det.

På en udde nere vid Kolbäcksnäs låg byns fiskeplats. Där växte en stor ek på det ställe där Rävsnäs första bonde begravts. När man gick förbi den eken skulle man offra en småslant genom att trycka in den i någon av barkens fåror. Ibland på kvällarna kunde man på håll se ljussken kring ekens rot.

Bybebyggelsen låg från början där gården ”Wretmans” ännu ligger kvar mitt emellan ”Brobergs” och udden i Kolbäcksnäs. Vid laga skiftet 1843-44 hade ”Brobergs” flyttats till nuvarande plats.

Huset var uppfört av timmer med s.k. utknutar. Väggarna var på utsidan brädfordrade och rödmålade, utom knutbrädorna som var vitmålade. Huset hade två våningar med två rum i vardera våningen jämte förstuga med trappa. Det största rummet i nedre våningen var köket som användes också som vardagsrum. Det mindre rummet på nedre botten, kammaren, var Alberts och Erikas sovrum. Efter deras död blev det skafferier och kallförråd. Det stora rummet i övre våningen kallades salen och begagnades aldrig annat än vid större tillställningar såsom födelsedagskalas eller dylikt. Det lilla rummet en trappa upp var Gustafs och Elsas sängkammare.

Huset var byggd solrätt, d.v.s. med gavlarna vända mot öst och väst och ingången åt söder. Köket och salen låg i den östra delen med vardera ett fönster mot öster och två mot söder. Kamrarna hade två fönster, ett mot norr och ett mot väster. Förstugan låg i husets sydvästra hörn med ytterdörren mot söder.

När man kom in i köket genom dörren i dess sydvästra hörn hade man dörren till den nedre kammaren till vänster. Mellan dörrarna fanns en klädhängare. Bortom kammardörren låg i hörnet den stora öppna spisen med bakugn. En järnspis fälldes dock så småningom in i spishällen. Den tjänade också både som diskbänk och som tvättställ. Den norra väggen öster om spisen upptogs av en vedlår och en stor utdragbar säng som för det mesta var högt uppbäddad. Över den hängde ett väggur och i hörnet till höger om den stod Gustafs båda gevär. Den östra gavelväggen upptogs av en hög skänk till vänster om fönstret. Framför fönstret placerades en symaskin när en sådan köptes in. I hörnet till höger om gavelfönstret ställdes med tiden ett litet bord med en radioapparat. I en korg med en brun filt under bordet bodde katten. Framför det östra av de båda söderfönstren stod en fällbänk och framför det västra fönstret ett lågt skåp vars yta användes som arbetsbänk. I hörnet mellan den och farstudörren fanns ett väggfast, högt skåp. Framför det hade vattenhinkarna med en skopa sin plats och katten sin skål. Mitt på golvet stod matbordet med fyra stolar. Alberts matplats var vänd mot söderfönstren och Gustaf satt med ryggen mot dem. Erika och Elsa satt inte alltid med vid bordet. Någon av dem kunde äta sittande på en pall framför spisen. Där satt de också när de malde kaffe i den ljusblå kaffekvarnen.

Framför huset fanns en trädgård omgiven av ett rödmålat spjälstaket som senare byttes ut mot ett enklare stängsel. Åt öster avgränsades gården av en bod med svalgång. I slänten väster om trädgården låg jordkällaren med ingång från stigen bort mot ån. I söder gränsade trädgården mot ladugårdsbacken, som mot väster avgränsades av ladugården, stallet och logen. Mitt på ladugårdsbacken fanns brunnen med vatten åt djuren och en väldig hävstång, gjord av två trädstammar. Gustaf lät senare bygga en ny och mycket större ladugård på ladugårdsbackens östsida. Där fanns som mest tre hästar, sju kor och en eller ett par grisar. Några år hade Albert och Gustaf en dräng anställd för att hjälpa till med jordbruket. Den gamla ladugårdsbyggnaden blev på 1950-talet garage för den Ferguson traktor som Gustaf köpte.

Dasset med plats för två personer låg ett stycke in i skogen öster om trädgården. Ännu ett stycke längre in i skogen fanns källan där man tog dricksvatten.

Mellan dasset och källan fanns den sten mot vilken Gustaf slog ihjäl de ungar katten fick varje år.

Erika avled 1920. Albert bodde sedan kvar hos Elsa och Gustaf till sin död 1953. Han var en rätt stillsam, gladlynt och vänlig man. På äldre dagar hjälpte han den gamla katten genom att ”tugga för” maten åt henne. Hon hade förlorat tänderna. Hans sätt att behandla grisen var dock mer hårdhänt. För att få köttet randigt brukade han jaga grisen fram och åter över ladugårdsbacken.

Hemmet var mycket gästfritt och Gustaf och Elsa tog gärna emot yngre släktingar som bodde hos dem långa tider och hjälpte till i jordbruket.

Gustaf och Elsa bodde kvar på Rävsnäs till 1967, då de under förmedling av föreningen Kristna Affärsmän sålde den till KFUM/KFUK, som redan köpt Wretmans sedan den siste i den familjen dött.

Gustafs kläder hade på Rävsnäs mest bestått av långbyxor av mycket tjockt tyg, en grov skjorta och en s.k. storväst av tjockt manchestertyg. Handskar använde han aldrig, inte ens när han om vintern höll på med skogsavverkning. De var i vägen när man hanterade verktygen och genom att vara barhänt fick händerna så tjockt skinn att de klarade kylan, ansåg han. Från Rävsnäs flyttade han och Elsa till en modern 2-rums hyreslägenhet vid Åshammarsvägen inne i Ramnäs samhälle. Det var en mycket stor förändring och tvingade honom att också lägga om sin klädsel. De sista åren hade Gustaf visserligen haft en moped för att slippa gå de fem hundra meterna till landsvägen för att där passa bussen in till Ramnäs samhälle för att handla. Men nu fick de gångavstånd till affären och rinnande vatten, toalett och centralvärme.